

Podmaniczky Szilárd

A Magritte-vázlatok

111. A szavak alkalmazása

Barna téglafal áll a zöld mező előtt, a téglák fugába rendezve, minden szabályos. És akkor szavak jutnak eszembe. Az asszony teste. Puska. Fa. És egyszeriben elveszik előttem a rendszer, amit téglafal és mező alkotott. A fogalmak és jelentések összezavarják a látható világot.

112. A rejtett nő

Barna síkban meztelen nő, arca oldalt fordul, karja a melle előtt összeczár. Egy nőt úgy lehet elrejtetni a gyakorlatban, ha föltárjuk meztelenségét. Mert akkor mindjárt nem látunk mást, mint az ideális testet, amely emlékeink között él, és nem látjuk azt, aki a szemünk előtt áll.

113. A titokzatos élet

Az élet titokzatosága valószínűleg abban áll, hogy jelentést próbálunk tulajdonítani mindennek, és tudni akarjuk, mi a dolgunk a jelentésekkel. Az értelem mélyét érzékeljük a felhőben, a lángoló tűzben, a szabályos vagy szabálytalan formák alakulásában, és abban is, ha körülöttünk sötétségbe zárul a világ.

114. A hamis tükör

A szemünk a fény útjába áll, és a fény jeleit képpé alakítva elmondja nekünk a látványát. A szemünk a világ tükre, melyben megláthatja magát. Csakhogy a szem a felhőket képes látni, ám bizonytalanság lesz úrrá rajta, amint beüt a sötétség, mert fogalma sincs, mit találna a fényen túli világban.

115. A valódi jelentés II.

Ellipszis alakú tárgyakat támasztok a faburkolatú falhoz, az egyik jóval nagyobb a másiknál, vagy mondjuk úgy, különbözőek, ám kerületük, belsejük megegyezik. Ezek a tárgyak valójában szavak, fogalmak, melyek képi valójukban nincsenek jelen. Képesek vagyunk-e így fölfogni a szavak valódi jelentését?

116. A valódi jelentés IV.

Most próbáljuk meg ugyanezt más háttérrel, hátha jutunk valamire. Kőfal, előtte vastag deszkalap, alatta az új tárgy, az új fogalom. Szomorú nő. A kép követeli a nő látványát, az érzelmeink a falról vissza-visszapattanva keresik a szomorúságot, a szavak valódi jelentését.

117. A valódi jelentés V.

Nemcsak a szavak jelentését, de a képeket is megkérdőjelezem. Itt ez az esti, barna padló, a falat rámás díszburkolat fedi, mint bárhol, nincs miért kételkedni valódiságukról. Ám ha hirtelen föl villan valami láng- vagy virágszerű test, amit még soha nem láttunk, egyszeriben saját létezésünk felől is elbizonytalanodunk.

118. A valódi jelentés VI.

Végül oda jutunk, hogy minden jelentést kérdőre vonunk. Az eget, a mezőt, a falat, a szavakban kimondott női testet. Ám könnyen lehet, hogy a világot fölépítő alapelemek nem bírnak jelentéssel, és épp ezért képtelenek vagyunk megérteni a világot. Előbb minden jelentést törölni kell!

119. A fenyegető idő

A tenger messzesége, a zord sziklafalak az idők végtelenjébe nyúlnak, a földtörténet fölfoghatatlan távlatába. Mintha a mulandóság nem fenyegetné, csak az embert és a tárgyait. Hiába szép a női test, hiába szól a tuba, és hiába kényelmes a szék fonata, az idő könnyen törli mind a színről.

120. Hat elem

Összerakok egy új világot, amelynek hat elem szolgál alapul. A tűz, az égbolt fénye, az erdők növénye, házak és ablakok, titokzatos golyók a szakadék fölött lebegve, és hatodikként legyen ott a nő meztelen teste. Tessék, találd meg bennük saját arányaidat!

121. Sisakos kolbász

Meztelen férfit nincs ínyemre festeni, mert a nő a minden, az eredet. Legmesszebbre akkor megyek, ha a képen vörös virslit sisakban ábrázolok. Virsli, sisak, férfias jelenségek. Bár én mégis szívesen időzök a puszta tárgynál, amely mögé nem gondolok mást, mint amit nyújt a látvány. Virsli sisakban.

122–123. Az elhagyás

Faburkolat előtt buborékok lebegnek. Egyszerre nyolc, tíz. Ezt a burkolatot, egyáltalán a fát, azért szeretem, mert az évgyűrűkben jelen van a telő idő, a múlt, amely már csupa mozdulatlanság. A buborékok könnyedsége is megszűnik, megáll a kép. Az elhagyásban egyszerre van jelen könny és könnyedség.

124. {Növény szóval}

Valahogy az az ötletem támadt, mi lenne, ha a növények nem virágokat, hanem szavakat hoznának? Ott áll a cserép az ablakban, szép fényes égbolt mögötte, s a virág díszeként kinyílik az égre a szó, puska. Ez, persze, nemesített növény, a vadvirágok tele vannak értelmetlen szótagokkal.

125. Az örök evidencia

A nőt öt tételben lehet megfesteni. Arc, vagyis fej. Bimbózó mellek érzékeny szegycsonttal. Köldök, has és bozontos szemérem. A térd hajlata is külön egység. Végül a lábfej s a könnyű boka. Azt hiszem, ennél természetesebb nem létezik a világon.

126. A kihirdetés

Majd egy szép napon, félig felhős, félig derűs ég alatt, sziklakövek, bokrok és fák között, ott magasodik majd az üzenet, amit meg kellene értenünk. Fogalmunk sincs, mi függ tőle, csak azt tudjuk, mindenképpen meg kell fejtenünk, mert valaki üzent általa. Az üzenet nyelvét nem ismerjük, csak a tudatlanság kínjait.

127. A szabadság küszöbén

Próbálok összerakni elemeiből a világot, hogy tudásom legyen a világban rejtőző dolgokról. Azt remélem, hogy ez a tudás a kétségek birodalmán át elvezethet valamiféle fölszabaduláshoz. De lehet, hogy tévedek, és a technika az igazi út, a szabadság nem más, mint az égre meresztett ágyú.

128. Az álmok kulcsa

Ébredés után sokszor gyötörnek kétségek, hogy mit is kezdjek az álmaimmal. Abban biztos vagyok, hogy valamiféle üzenet hangzik el bennük. Abban viszont már nem, hogy a megfejtésüket egyértelmű szimbólumok segítik. Lehet, hogy a kalapács sivatagot jelez, a gyertya mennyezetet, a női cipő pedig a holdat. Megpróbálok más nyelven olvasni az álmaimat.

129. E. L. T. Mesens portréja

Azt hiszem, ha Mesensnek kellett volna föltalálni a revolvert, egy lécet emelt volna szemmagasságba, s a lécen át levágott kutya fejét feszítené célzótüskének maga elé. Mesens találékonysága rendkívüli, de olykor félelmet keltő, erőszakos rendszereket épít, ami olykor vonz, máskor meg távol áll tőlem.

130. A föld mélységei

Minden képnek van folytatása. A képeknek társaik vannak, melyekkel kiegészülve egyre többet mutatnak a világból. Ha egy tájképet bontunk négy különböző részre, titokzatos darabokat kapunk, melyek önmagukban más részletekért kiáltanak, hogy mind pontosabb, mélyebb ismeretünk legyen. És, van?

131. Az átok

Mindenki csodálja az eget, a felhők fényeit és könnyed vonulásukat. De néha fölmerül bennem a kétség, hogy nem vakít-e el túlzottan a fények csillogása, a látható lebegés? Nem átok-e inkább, hogy a reményt nem magunkból, hanem kívülről, főként az égből várjuk közeledni?

132. A levegő hangjai

Mikor kisebb dombra érek, és a nagy csöndben szétnézek a tájon, valami azt súgja, hogy nem látok és nem hallok mindent. Idill, de csak látszólagos. Valami hiányzik, amihez nincs meg minden érzékem. Pedig biztos vagyok benne, hogy ott van előttem, látnom kellene, és hallani a levegő hangjait.

133. Látkép

Vöröslő téglakeretben vöröslő fakeret, azon belül vöröslő égbolt hasonszín felhőkkel. A keret közepén egy vízszintben elmetszett golyó, ami szintén vöröslő. Jó lenne egyszer úgy kinézni az ablakon, hogy ez a panoráma táruljon elém. Akkor tudnám, ez az én napom.

134. A merénylet

Egy gyilkosság eszelős képei motoszkálnak bennem, amelyek túl vannak minden logikán, s épp ezért erőszak sincs bennük. A képek váltogatva visszatérnek, és folyton máshogy történik a merénylet. Egy nő az oka, vagy ő az áldozat? Nem tudom. A felhők gyorsan szállnak, a házak ablakain résnyire húzott függönyök feszülnek.

135. A szobrok jövője

A régi szobrokat mindig az időn keresztül látom, ahogy több száz éven át hordozzák a formájukat. Szóval, mindig csak a múltra figyelek. De mit mondhatnék a jövőjükéről? Pontosan tudom. Mert mindent elmond az ég, a felhők folyton formálódó világa. A szobrokat is várja az ég.

136. A leleplezett világegyetem

Egyszer csak eljutunk oda, hogy a világegyetem működését megértjük, és nem lesz többé csoda, se remény. Föl nem foghatom a világot titok nélkül. Az rosszabb lesz, mint a világegés. A tudás csak a párjával együtt, a nemtudással érdekes. Csupasz táj, a felhők között nincs több talány, dobozokba zuhan az ég.

137. A vihar

Amikor odakint tombolt a vihar, sokszor átéreztem azt az iszonyatos erőt, amivel a szél csavarta a fákat, verte az ablakra az esőt, és egymásra torlódtak a felhők. A vihar akkor lehetne még borzalmasabb, ha látszólagos szelídséget sugározna, óriási tömbökbe szilárdulva nyomná a földet.

138. Az éjszaka szépe

A város alszik, egyetlen lámpa sem ég, csak a hold fénye világítja meg a tetőket. A szélesre nyitott ablak előtt meztelen női szobor torzója hajol előre. Nincsenek karjai és feje sincs. Antik szépsége a mai éjszakába figyel, és összeköti az egymástól oly reménytelenül távol álló időköt.

139. Az emberi sors

Az ablak előtti állványon kész tájkép, amely pontos részlete a kinti tájnak, mintha kivehető lenne a valóságból. Az ember nehezen birkózik a gondolattal, hogy mindez megtörténhet, mert a sorsában az is benne van, hogy ne higgyen másnak, csak a szemének.

140. Az egybeesések fénye

Egy képre úgy festeni meztelen női szobor torzóját, hogy azon a fény és árnyék viszonya kiadja a szobor térbeliségét. Ha abba az irányba, ahonnan a szobor a fényt kapja, a kép elé gyertyát állítok, akkor pont egybeesik a szoborhoz képzelt fény a gyertya fényével. Egy pillanatra azt hihetjük, a festmény térbeli.

141. Váratlan válasz

Az egész oly hirtelen történt, hogy idő sem volt kinyitni az ajtót. Egyszerűen átszakadt az ajtólap, mintha precízen kivágták volna az átsurranó alak vonalait. Egy ilyen válasszal bárkit meglephetünk, sőt sokszor azt se kell tudnunk, mi volt a választ kiváltó kérdés.

142. Vonzások és választások

A kalitkát betölti a tojás. A kalitka nem csupán fémrács, de kifaragott faelemek is díszítik, talán emlékműhöz hasonlít. Ő az a madár, amelyik még meg sem született, de már elzárva él a világtól. A kalitka magához vonzza a leendő madarat, s azon belül nem maradnak választásai.

143. A tűzlétra

Lángra lobban minden tárgy. Lángol a papír, a szék és a tuba. Az is ég, ami nem éghető, a tűz elemészt mindent. A tér, a szoba három dimenziója viszont változatlan, éghetetlen. A tűz mint egyetlen elem, bejárja útját, és saját rendje szerint alakítja a világot.

144. A megbecstelenítés

A nő arca helyén meztelen teste. Szemei helyén a mellei, orra helyén a köldöke, szája helyén szőrös szemérmé. Amikor a férfi nem látja a nő arcában a ragyogó szempárt, az ívelő száj vonalát, a kedves homlokot, és kizárólag szexuális víziói uralkodnak rajta, akkor a becsstelenség gondolata pontosan ilyen formát ölt.

145. A tűz felfedezése

A szobában lángoló tuba. A tűz természetéről eddig azt gondoltuk, hogy vannak éghető és éghetetlen anyagok. Az éghető anyagok lángolása semmi különöset nem jelent. Mert akkor fogjuk megismerni a valódi tűz természetét, amikor lángra kapnak a rézfűvös hangszerek.

146. A lefegyverző szeretet

A falon tükör, az alján némi hajzat látszik. A tükör alatt magas sarkú női cipő, a hosszú hajfürtök belőle bomlanak ki. A cipellő, mint a nő legalsó része, a haj testének legmagasabb pontja. De hová lett közülük a test? Nincs más magyarázat, mindenestül odaadta magát.

147. Az örökkévalóság

Múzeumi kötél mögött három posztamens áll. Az 574-esen Krisztus fejszobora, az 576-oson szigorú, katonás koponya, középpüth, az 575-ösön fej nagyságú vajtömb meredezik, amelybe oldalról vágódeszka nyomul. Valóban nehéz lenne benne fölfedezni egy pillanat mulandóságát.

148. A kollektív invenció (A közös találmány)

Fordított sellő fekszik a parton, mögötte a tenger kék hullámai. A sellő fölül hal, alul nő, nincs takargatnivalója, meztelen. A közös találmányban úgy vesz részt a női test és a hal feje, hogy a hal szemből a profilját mutatja ránk. Nem tudni, miért a másik változatot választotta a matrózok képzeletvilága.

149. Az emberi sors

Boltíves kapu nyílik a tengerre. A tenger kék, a homok sárga, s ahol festőállvány áll, a föld piros. A festményen hűen folytatódik a tenger és a part homokja, s a kép átviszi a fal elé, ahol egyébként már nem láthatnánk rá. Az érzékek összemossák a tájat a képpel, a földön fekvő fekete gömb sorsába zárva, mozdulatlanul figyel.

150. A kilátás szeretete

A beszakított ajtón át a partra látni, ahol a kétszintes épület mellett falevélhez hasonló fa nyújtózik, a ház lapos tetején elmetszett golyó. A szobából csak akkor látjuk így a tájat, ha az ajtó nyitva. De vannak pillanatok, mikor úgy érezzük, nincs idő a kilincsért nyúlni, a látványra azonnal szükség van.

151. A hamis tükör

A szem betölti a képet, a pupilla közepesen nyitva, a felső szemhéjon alig láthatóan mered ránk a szempilla. A retina kék, akár az égbolt, rajta bárányfelhők úsznak. A tükör, melyből az égre nézünk, nem ver vissza fényt, hanem elnyeli, s valami egészen furcsa gondolat lesz belőle. És az sem kizárt, hogy hamis.

152. A képek árulása

Ez nem egy pipa, mondja a szöveg, fölötte mégis mintha pipát ábrázolna a tárgy. Nem az a lényeg, hogy fölismerjük a tárgyakat és megnevezzük őket, hanem az, hogy megértsük a tárgyakban, a dolgokban hordozott közös történetet. Máskülönben a tárgyak elfedik a világukat.

153. Az örökmozgó

Az örökmozgó ósidők óta vonzza a gondolatot. Lássunk tehát egy ősembert, aki csontot tart a kezében, a másokban pedig egy súlyzót, mint a tervszerű mozgás elengedhetetlen sportszerét. Ám a súlyzó egyik gömbje nem más, mint a férfi feje, önmaga mozgatórugója. Hátral hegyek és öröktől fogva lévő dolgok, tükör, kör és háromszög egy-egy hasábjában. A hordó örök talány.

154. A vörös modell

Kavicsos föld a deszkapalánk mellett, előtte üres cipők, de nem akármilyenek. Orraik lábfejen és öt lábujjban végződnek, színük vörös. Ez az egy pár láb, szó szerint, modellt áll. S hogy nő vagy férfi? Ha vörös, csakis nő lehet, akinek meztelen teste egy közeli tekintetre vár.

155. A portré

Vajon ki lehet ez az ember, akinek a szeme a tojárántottából néz ránk? Valószínűleg az, aki hamarosan az étel fölé hajol. Elkészítve minden, kés, villa, pohár és bor. Ez konkrétan ennek az embernek a portréja, csak épp saját szemzőgéből nézve. Az ember magának láthatatlan.

156. A függönyök palotája

Két egyforma, szabálytalan ötszög. Az egyik kék, mint az égbolt, a másik egyszerű pozdorja, ám íves betűkkel belekarcolva az ég szava. El kell döntenünk, melyiknek higgyünk. A szónak és a gondolatnak, vagy a képnek, a szemünknek. A függönyök mögött ilyen talányok pihennek.

157. {Kompozíció a strandon}

A tenger most szelíd, az ég kék, délelőtt van. Fölállítok a parton egy festményt, amely borongós naplementét idéz, és elébe furcsa tárgyakat. Nem tudom, miért hiszem azt, hogy a festmény és a tenger azonos szinten képi valóság!? Ám ha az egészet együtt festem, újabb valóság áll elő.

158. Az Isten nem szent

Ha Istenre akarok gondolni, akkor elég csak a művére gondolnom. Egy szép és üres női cipő szélén széttárt szárnyú, sötét madár áll. Ha Isten szent, ez a pillanat soha nem következik be. De hagyjuk az efféle logikát, elég csak a képre pillantánunk, benne van a válaszuk.

159. Mack Sannett emlékére

Nem tudom Mack Sannett emlékét másként magamban őrizni, mint egy félig nyitott szekrénybe akasztott hálóinget, amelynek nőies lágyságán túl a mellei megelevenednek. A nők képesek csak arra, hogy itt hagyott ruhájukkal egész lényükre visszautaljanak.

160. Szellemi feladatok

A meztelen nő mintha gyakorlatot végezne egy fehér gömbbel, a fejét pont eltakarja. Ez a fehér gömb lesz a feje, s mintegy szellemmé változik általa. Amit gondol, azt a gömb gondolja, amit elvégez, azt a gömb csinálja vele. A háttérben piros és fekete tömb négyzetein a tízes szám mindennek mértéket ad.

161. A látnok

Ülök a székben az állvány előtt, a modellem egyetlen tojás, és én mégis tárt szárnyú madarat festek. Nincs bennem szuggesszió, csak türelmesen figyelek, hogy mindvégig megmarad-e a kintartásom. Azt hiszem, ilyen evidenciák alapján dolgoznak a látnokok, csak látásmódjuk sokkal kifinomultabb.

162. Irén, avagy a tiltott olvasmány

Egy ujj áll ki a padlóból, fölötte gömb lebeg. Igen, ez Irén nevének kis kezdőbetűje. A sarokban korláttal ellátott lépcső, nem vezet sehova, vagyis a falnak. Irén olyan izgatott, hogy képes lenne fölrohanni rajta, és fejével a falnak szaladni. Holnapra talán megnyugszik, és addigra találunk neki egy ajtót is.